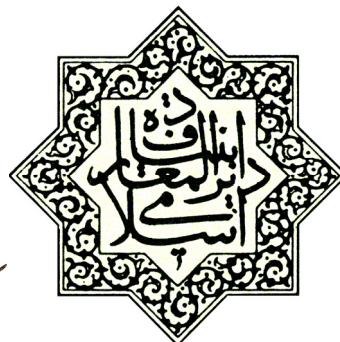
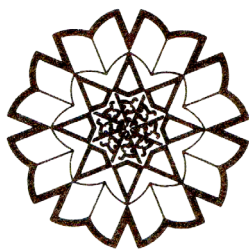

مدخل‌های تاریخ علم در دانشنامه جهان اسلام و دائرة المعارف بزرگ اسلامی

افسانه منفرد^۱

علوم در عالم اسلام از اهمیت خاصی برخوردار بوده و این رشته از معارف بشری در حوزه تمدن اسلامی پیشینه‌ای دیرباز داشته و میراث گران‌بهایی پدید آورده است که باید به مسلمانان و جهانیان شناسانده شود. مهم‌ترین دانشنامه‌های تألیفی در ایران و جهان که به تمدن اسلامی پرداخته‌اند، جایگاه و بخش ویژه‌ای را به تحولات علوم گوناگون اختصاص داده‌اند. در بیشتر مراجع یادشده، مدخل‌های تاریخ علم با رویکردی تاریخی به تحریر درآمده‌اند و در یک طبقه‌بندی کلی، شامل تاریخ علوم دقیق از جمله ریاضیات، نجوم، فیزیک، مکانیک و نیز تاریخ علوم طبیعی شامل پزشکی، زیست‌شناسی (گیاه‌شناسی و جانورشناسی)، کانی‌شناسی و پدیده‌های طبیعی، و دربرگیرنده شرح احوال دانشمندان، معرفی کتاب‌های مهم، بیماری‌ها، ابزارهای پزشکی و علم حیل، گیاهان دارویی، پدیده‌های جوی، اصطلاحات نجومی و انواع کانی‌هاست.

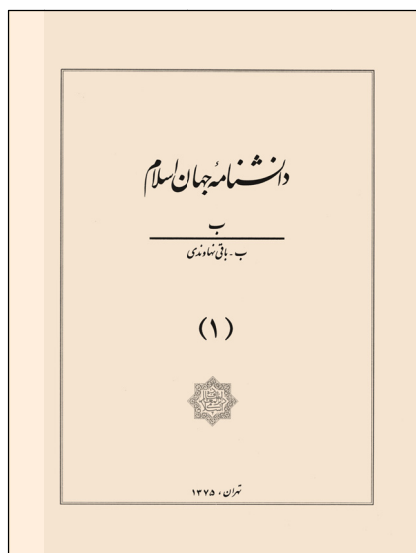
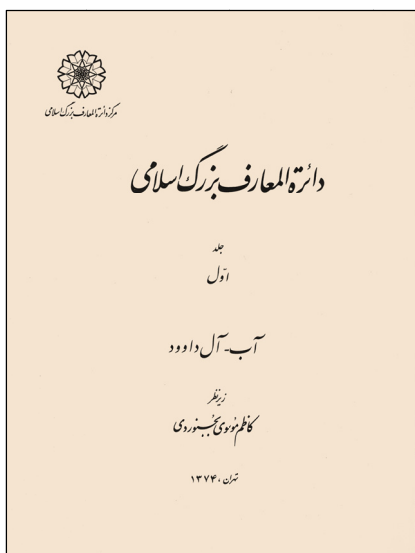
مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

مدخل‌های تاریخ علم دانشنامه از منابع تخصصی استخراج شده است؛ نظیر کتاب التفهیم از بیرونی، مفتاح المعاملات از حاسب طبری و مفتاح الحساب از کاشانی در تاریخ ریاضی؛ صور الکواکب از عبدالرحمان

۱. بنیاد دائرة المعارف اسلامی، monfared.afsaneh@yahoo.com

صوفی و مجموعه‌ای از زیج‌های دوره اسلامی در نجوم؛ قانون از ابن سینا، کتاب الحاوی از رازی و ذخیره خوارزمشاهی از جرجانی در پزشکی؛ الحشاش از دیوسکوریدس، صیدنه از بیرونی، الجامع لمفردات الادویه والاعذیه از ابن بیطار و مخزن الادویه از عقیلی خراسانی در گیاه‌شناسی؛ کتاب الحیوان از جاحظ، حیات الحیوان از دمیری؛ جماهر از بیرونی در کانی‌شناسی؛ و آثار کهن تاریخی درباره شخصیت‌ها و رجال علمی چون الفهرست از ابن ندیم، تاریخ الحکماء از قفطی، عیون الانباء از ابن ابی اصیبعه و آثار جدیدی چون زندگی‌نامه علمی دانشوران و دایرةالمعارف اسلام (ویرایش دوم).

گرچه مقاله‌ها غالباً با توجه به میزان اهمیت موضوعشان حجم متفاوتی دارند، اما گاه مقاله‌ها در دایرةالمعارف‌های گوناگون بسته به سلیقه و معیارهای متفاوت پدیدآورندگان و ملاحظات عملی نظیر در دسترس بودن کارشناسی زبده با منابعی درخور توجه و به‌عکس، عدم دسترسی به مؤلف متخصص یا فقدان وقت منابع در زمان و مکانی خاص، در هر دانشنامه حجم‌های متفاوتی می‌یابند.

اختلاف رویکرد در گزینش معروف‌ترین و مناسب‌ترین صورت مدخل نیز موجب شده است مطالب مربوط به موضوعی یکسان در ذیل مدخل‌هایی متفاوت عرضه شود.

در این یادداشت فهرست توصیفی مقاله‌های تاریخ علم در دو کتاب دایرةالمعارف بزرگ اسلامی و دانشنامه جهان اسلام پس از بررسی مجلدات انتشاریافته - هفده جلد دانشنامه جهان اسلام (دجا) و بیست و یک جلد دائرةالمعارف بزرگ اسلامی (دبا) - در سه جدول عرضه شده است:

- ۱- مدخل‌های واقع در حوزه حرف (آ-الف) که اختصاص به دائرةالمعارف بزرگ اسلامی دارد.
- ۲- مدخل‌های حروف (ب-ح س) که در هر دو دایرةالمعارف مشترک است.

۳- مدخل‌های واقع در حوزه حروف (ح س - د) در دانشنامه جهان اسلام که ویژه دانشنامه است و دایرةالمعارف بزرگ هنوز به آن نرسیده است.

مجموع مدخل‌های اصلی و دارای مقاله در حوزه تاریخ علم در هفده جلد دانشنامه ۳۳۰ و در بیست جلد دایرةالمعارف بزرگ ۴۹۲ بوده است، که این آمار مدخل‌های ارجاعی را شامل نمی‌شود. ۲۷ مدخل نیز به لحاظ موضوع می‌تواند در حوزه تاریخ علم مطرح شود، گرچه مؤلفان این مقاله‌ها عضو گروه تاریخ علم دانشنامه جهان اسلام نبوده‌اند و گروه مزبور مسئولیت تألیف این مقاله‌ها را بر عهده نداشته است. نگاهی اجمالی به این فهرست و جدول‌ها تفاوت‌هایی را در رویکرد دو دانشنامه مذکور به عناوین تاریخ علم آشکار می‌سازد. این مقایسه صرفاً براساس اطلاعات توصیفی و بدون وارد شدن به محتوا و موضوع مقاله‌هاست.

نخستین تفاوت، در ترجمه‌ای بودن برخی مقاله‌های دانشنامه جهان اسلام است. درحالی‌که تمام مدخل‌های دایرةالمعارف بزرگ اسلامی تألیفی است. حدود ۱۴ درصد مقاله‌های دانشنامه جهان اسلام ترجمه مقاله‌های این عناوین در دانشنامه ایرانیکا و دائرةالمعارف اسلام چاپ لیدن هلند و مقاله‌هایی است که مؤلفان خارجی اختصاصاً برای دانشنامه جهان اسلام تألیف کرده‌اند. گفتنی است که به تدریج از حجم مقاله‌های ترجمه‌ای کاسته و بر تألیفات افزوده شده است.

تفاوت دیگر در شمار قابل توجه مدخل‌های کسان و شرح‌حال‌ها در دایرةالمعارف بزرگ به نسبت دانشنامه است و شاید علت آن تألیف مقاله‌های دائرةالمعارف در محدوده الف و در نتیجه پرداختن به مدخل‌هایی است که با «ابن» و «ابو» آغاز می‌شود و با توجه به اینکه نام بیشتر عالمان در جهان اسلام با «ابن» و «ابو» آغاز می‌گردد، پرشمار بودن شرح احوال در دائرةالمعارف بزرگ ناگزیر بوده است.

تمایز بعدی مربوط به تفاوت رویکرد در انتخاب صورت مدخل است که باعث شده مطلبی واحد در دو منبع مذکور ذیل مدخل‌های متفاوتی بیاید. برای نمونه مدخل برج در نجوم که در دانشنامه مقاله دارد و در دائرةالمعارف بزرگ به صورت فلکی ارجاع شده است؛ به همین ترتیب «بلینوس» و «آپولونیوس پرگایی»، «بلغم» و ارجاع آن به «اخلاط اریعه»، «بیت» و ارجاع آن به «نجوم»، «بیطره» به «دامیزشکی»، «پیوک» به «رشته»، «تحفة المؤمنین» که توضیح آن در دائرةالمعارف بزرگ ذیل «تنکابنی، محمد مؤمن» آمده است، «تقی‌الدین راصد» در دانشنامه که در دائرةالمعارف ذیل «ابوالخیر فارسی» آمده است و موارد دیگری از این دست.

گرچه مدخل‌های ارجاعی در هر دو کتاب که فاقد مقاله‌اند، در جدول‌ها نیامده، اما یکی از تمایزات دو دایرةالمعارف در این بخش است. تعداد عناوین ارجاعی در دانشنامه جهان اسلام، به ویژه مجلدات نخست، بسیار بیشتر از دائرةالمعارف بزرگ و گاه تنها ناظر به تفاوت اندک در تلفظ نام گیاهان و جانوران است؛ مانند ارجاع «برشویس» و «پرساوش» به «برساوش»، «بلبونج» به «بابونه»، «بارتنگ» به «بارهنگ»، «پازهر» به «پادزهر» ... و گاه ارجاع کلمه‌های مهجور یا معادل‌های عربی مدخل‌ها به مدخل اصلی مانند «بلخش» به «لعل»، «بعیر» به «شتر»، «بقر» به «گاو»، «بسد» به «مرجان»، «بزرقطونا» به «بارهنگ»، «بسباس» به «رازپانه»، «تمر» به «خرما» و

در هر دو دایرةالمعارف تصویر، نمودار، جدول و نقشه به کار رفته، گرچه تعداد تصویرها و نمودارها در دانشنامه جهان اسلام بیشتر است.

در هر دو منبع برخی مدخل‌های تاریخ علم با دیگر حوزه‌های اطلاعات از جمله فلسفه اشتراک پیدا می‌کند؛ مانند مدخل‌های «نفس»، «ابن سینا»، «ثاوفرسطس» / «تئوفاستوس». به لحاظ موضوع‌های تخصصی‌تر در تاریخ علم نیز میان دو اثر تفاوت‌هایی وجود دارد. برای نمونه دانشنامه جهان اسلام توجه بیشتری به گیاهان دارد و شاید به سبب حضور مرحوم هوشنگ اعلم، پژوهشگر حوزه فلور/ گل و گیاهان در دانشنامه این شمار مدخل مربوط به گیاهان در دانشنامه وارد شده است، درحالی‌که کمتر از ۱۰ عنوان تاریخ علمی دایرةالمعارف بزرگ مربوط به گیاهان است. شمار این مدخل‌ها در دانشنامه به حدود ۵۰ عنوان می‌رسد.

در حجم مقاله‌ها تفاوت‌های اندکی میان دو منبع دیده می‌شود و عمدتاً نزدیک به یکدیگر است جز در برخی موارد نظیر مدخل‌های: «باد» ۷۰۰ (دانشنامه) / ۱۷۰۰ (دایرةالمعارف بزرگ)، «بدیغورس» ۱۶۰۰/۵۵۰، «برف» ۲۰۰۰/۷۵۰، «بطلموس» ۳۵۰۰/۱۸۰۰، «پلینی» / «پلینیوس» ۲۰۰۰/۱۰۰ و ... در مجموع به نظر می‌رسد حجم مقاله‌های دایرةالمعارف بزرگ در مدخل‌های مشترک بیشتر است، گرچه در مواردی نیز عکس این روند رخ داده است، نظیر «تقویم» که مقاله آن در دانشنامه نزدیک به ۳۰،۰۰۰ کلمه و در دایرةالمعارف بزرگ ۸۰۰ کلمه است. ذکر این نکته ضروری است که حجم مقاله‌های مندرج در جدول‌ها تقریبی است و از شمارش ستون‌های مقاله‌ها حاصل شده است.

در تهیه این یادداشت به مطلب مربوط به معرفی گروه تاریخ علم در دانشنامه جهان اسلام رجوع شده است. این معرفی در کتابی در باب دانشنامه نگاری از سوی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی زیر چاپ است.

مدخل‌های «آ- الف» در دایرةالمعارف بزرگ اسلامی. (این حروف در دانشنامه جهان اسلام هنوز چاپ نشده و دانشنامه مزبور از حرف «ب» آغاز به کار کرده است).

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۱	آب	بخش علوم	ماده مرکب از هیدروژن و اکسیژن	۴۵۰
۲	آباء علوی	صمد موحد	فلک ثوابت و هفت سیاره گردنده	۴۷۰
۳	آبستنی	بخش هنر و مردم‌شناسی	بارور شدن و فرزند آوردن زن	۷۰۰
۴	آب‌سنجی	جواد صفی‌نژاد	سنجش آب بر طبق قوانین عرفی	۴۵۰۰
۵	آبنوس	مجدالدین کیوانی	نام چندین گونه درخت از تیره پروانه‌داران	۶۰۰
۶	آپولونیوس پیرگایی	محمدعلی مولوی	ریاضیدان و منجم یونانی	۴۵۰
۷	آپولونیوس تیاناتی	محمدعلی مولوی	در دانشنامه جهان اسلام ذیل «بلینیوس»	۴۲۰
۸	الأثار الباقية عن القرون الخالية	صمد موحد	کتابی به زبان عربی از بیرونی	۱۵۰۰
۹	آثار علوی	صمد موحد	اصطلاحی در فلسفه طبیعی	۶۵۰
۱۰	آثار علوی	صمد موحد	رساله‌ای فارسی در هواشناسی	۴۰۰

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۱۱	آخرالنهر	بخش علوم	صورت فلکی	۱۷۰
۱۲	آزاد درخت	بخش علوم	درختی بلند با برگ‌های سبز تیره	۲۰۰
۱۳	الآلات الرصدیه	علی اصغر حلبی	رساله‌ای در نجوم	۳۰۰
۱۴	آل بختیشوع	آذرتاش آذرنوش	خاندان پزشکی از سده ۲ تا ۵	۳۰۰۰
۱۵	آلیاگو، آندرا	مجدالدین کیوانی	مترجم آثار ابن سینا به ایتالیایی	۵۰۰
۱۶	آلت مخروطه	بخش علوم	ابزار چگالی سنج ساخته بیرونی	۷۰
۱۷	آل نوبخت	عباس زریاب خوبی	خاندان علمی	۱۴۰۰
۱۸	ابدال الادویه المفردة والمركبه	سیدعلی آل داود	کتابی در پزشکی	۱۷۰
۱۹	ابراهیم بن حبيب	محمدعلی مولوی	از نخستین منجمان دوره اسلامی	۷۵۰
۲۰	ابراهیم بن سنان	علیرضا جعفری نائینی	پزشک، ریاضیدان و منجم سده ۳	۱۵۰۰
۲۱	ابراهیم مروزی	منوچهر پزشکی	حکیم، پزشک و هندسه‌دان سده ۴	۱۵۰
۲۲	ابعاد و اجرام	محمد آصف فکرت	کتابی در نجوم از بیرجندی	۵۵۰
۲۳	ابن الادمی	محمدعلی مولوی	منجم سده ۳ و ۴	۴۵۰
۲۴	ابن ابجر کنانی	محمدعلی مولوی	پزشک سده ۲	۸۰
۲۵	ابن ابی الاشعت	سعیدالله قره‌بگلو	داروشناس و پزشک سده ۴	۵۰۰
۲۶	ابن ابی اصبغه، احمد	محمدعلی مولوی	پزشک سده ۶ و ۷	۱۰۰
۲۷	ابن ابی اصبغه، علی	بخش علوم	پزشک سده ۶ و ۷	۸۵۰
۲۸	ابن ابی البیان	غلامرضا جمشیدنژاد اول	پزشک و داروساز سده ۶ و ۷	۵۵۰
۲۹	ابن ابی حکم	غلامرضا جمشیدنژاد اول	پزشک و موسیقیدان سده ۶	۵۰۰
۳۰	ابن ابی الرجال	محمدعلی مولوی	منجم و شاعر سده ۵	۸۵۰
۳۱	ابن ابی الشکر	بخش علوم	منجم و مهندس سده ۷	۵۰۰
۳۲	ابن ابی صادق	غلامرضا جمشیدنژاد اول	پزشک و کالبدشناس سده ۴ و ۵	۸۵۰
۳۳	ابن ابی منصور	محمدعلی مولوی	منجم ایرانی سده ۳	۱۴۰۰
۳۴	ابن اثال	غلامرضا جمشیدنژاد اول	پزشک و داروساز سده ۱	۴۵۰
۳۵	ابن اتردی	منوچهر پزشکی	خاندانی از پزشکان سده ۵ و ۶	۹۰۰
۳۶	ابن ازرق	سیدعلی آل داود	پزشک و نویسنده سده ۹	۳۵۰
۳۷	ابن اعلم	غلامرضا جمشیدنژاد اول	فیلسوف و منجم سده ۴	۱۰۰۰
۳۸	ابن اکفانی	بخش علوم	پزشک و ریاضیدان سده ۸	۸۵۰
۳۹	ابن اماجور	مهدی سلماسی	خانواده‌ای منجم در سده ۳ و ۴	۴۵۰
۴۰	ابن امشاطی	بخش علوم	پزشک و فقیه سده ۸	۸۵۰
۴۱	ابن أمیل	محمدعلی مولوی	کیمیایگر سده ۴	۸۵۰
۴۲	ابن ایوب	کاظم موسوی بجنوردی	پزشک سده ۸ و ۹	۴۵۰
۴۳	ابن بازيار	علی اکبر ضیایی	منجم سده ۳	۹۰۰
۴۴	ابن بحتویه	سیدعلی آل داود	پزشک سده ۵	۲۰۰
۴۵	ابن بدوح	بخش ادبیات عرب	پزشک اواخر سده ۵	۱۰۰۰
۴۶	ابن بصال	ابوالحسن دیانت	گیاه‌شناس سده ۵	۵۰۰
۴۷	ابن بطریق	عباس سالاری	مترجم رساله بقراط، سده ۳	۵۰۰

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۴۸	ابن بطلان	محمد آصف فکرت	پزشک سده ۵	۱۵۰۰
۴۹	ابن بکس عشاری	بخش علوم	نام دو پزشک و مترجم سده ۴	۱۳۰۰
۵۰	ابن بکلارش	فاطمه آل مصطفی	پزشک سده ۵	۵۰۰
۵۱	ابن بنا	بخش علوم	ریاضیدان و منجم سده ۷ و ۸	۱۵۰۰
۵۲	ابن بیطار	هوشنگ اعلم	گیاه‌شناس و داروشناس سده ۷	۱۵۰۰
۵۳	ابن ترک	بخش علوم	ریاضیدان سده ۳	۸۵۰
۵۴	ابن تلمیذ	علی رفیعی	پزشک و داروشناس سده ۶	۱۵۰۰
۵۵	ابن جزار	بخش علوم	پزشک سده ۳	۲۰۰۰
۵۶	ابن جزله	علی اکبر دیانت	پزشک و داروشناس سده ۵	۱۰۰۰
۵۷	ابن جلیجل	بخش علوم	پزشک و گیاه‌داروشناس سده ۴	۱۷۰۰
۵۸	ابن جمیع	علی اکبر دیانت	پزشک سده ۶	۷۵۰
۵۹	ابن حاج	سعیدالله قره بگلو	ریاضیدان و آشنا به علم حیل از سده ۷ و ۸	۲۰۰
۶۰	ابن خاتمه	یوسف رحیم لو	پزشک و ادیب اندلسی سده ۸	۱۲۰۰
۶۱	ابن خصیب	علی اکبر دیانت	منجم ایرانی تبار سده ۵	۱۰۰۰
۶۲	ابن خلدون	یوسف رحیم‌لو	ریاضیدان، منجم و پزشک سده ۵	۸۵۰
۶۳	ابن خمار	صادق سجادی	پزشک سده ۴	۳۰۰۰
۶۴	ابن خوام	رضا انزابی نژاد	ریاضیدان و پزشک سده ۷ و ۸	۱۰۰۰
۶۵	ابن خیاط	علی رفیعی	ریاضیدان، منجم و پزشک سده ۴ و ۵	۲۵۰
۶۶	ابن دانیال	بخش علوم	چشم‌پزشک و ادیب سده ۷ و ۸	۲۵۰۰
۶۷	ابن دربهیم	علی رفیعی	ریاضیدان و منجم سده ۸	۱۸۰۰
۶۸	ابن دهان	علی رفیعی	ادیب، ریاضیدان و منجم سده ۶	۱۸۰۰
۶۹	ابن ربن	رضا انزابی نژاد	پزشک و داروشناس سده ۳	۲۵۰۰
۷۰	ابن رجبی	سید جعفر سجادی	دو برادر پزشک سده ۶ و ۷	۹۰۰
۷۱	ابن رضوان	یوسف رحیم‌لو	منجم و پزشک سده ۶	۳۵۰۰
۷۲	ابن رقیقه	محمد مهدی مؤذن جامی	پزشک و شاعر سده ۶ و ۷	۱۰۰۰
۷۳	ابن رومیه	علی اکبر دیانت	گیاه‌شناس و داروشناس سده ۵ و ۶	۱۵۰۰
۷۴	ابن زنبیل	اصغر سید وفایی	مورخ و منجم مصری سده ۱۰	۸۰۰
۷۵	ابن زهر: ابوالعلاء زهر	علی رفیعی - عبدالامیر سلیم	پزشک و وزیر اندلسی سده ۶	۲۰۰۰
۷۶	ابن زهر: ابومردان	علی رفیعی - عبدالامیر سلیم	پزشک و وزیر اندلسی سده ۶	۲۰۰۰
۷۷	عبدالملک بن زهر	علی رفیعی - عبدالامیر سلیم	پزشک سده ۶	۴۵۰۰
۷۸	ابن زبله	تقی بینش	ریاضیدان و موسیقی‌شناس سده ۵	۴۰۰۰
۷۹	ابن ساعاتی	ابومحمد و کیلی	پزشک، موسیقی‌دان و صنعت‌گر سده ۶ و ۷	۱۶۰۰
۸۰	ابن سراپون، یوحنا	بخش علوم	پزشک سریانی سده ۲ و ۳	۲۰۰۰
۸۱	ابن سمجون	بخش علوم	پزشک و داروشناس اندلسی سده ۵	۲۰۰۰
۸۲	ابن سمح	رضا انزابی نژاد	ریاضیدان و منجم سده ۴ و ۵	۹۰۰
۸۳	ابن سمعون	محمد علی مولوی	پزشک و منجم سده ۶ و ۷	۳۰۰۰

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۸۴	ابن سویدی	قهار مقیمی	پزشک و شاعر سده ۷	۹۰۰
۸۵	ابن سیار	علی اکبر دیانت	پزشک ایرانی سده ۴	۸۵۰
۸۶	ابن سینا (پزشکی، ریاضیات و نجوم)	شرف‌الدین خراسانی علیرضا جعفری نائینی	پزشک ایرانی سده ۵	۶۰۰۰ ۴۵۰۰
۸۷	ابن شاطر	علی اکبر دیانت	منجم و ریاضیدان سده ۸	۳۶۰۰
۸۸	ابن شاهویه	ابوالفتح حکیمیان	ریاضیدان و فقیه سده ۴	۸۰۰
۸۹	ابن صفار	علی اکبر دیانت	ریاضیدان و منجم اندلسی سده ۴ و ۵	۴۰۰
۹۰	ابن صلاح، نجم‌الدین	علیرضا جعفری نائینی	ریاضیدان و پزشک همدانی سده ۶	۳۰۰۰
۹۱	ابن طلوس	جعفر سجادی	پزشک و فیلسوف اندلسی سده ۶ و ۷	۶۰۰
۹۲	ابن عالمه	سیدعلی آل داود	پزشک سده ۶ و ۷	۵۰۰
۹۳	ابن عبد ربه، ابوعثمان	صادق سجادی	پزشک و داروشناس سده ۶	۵۰۰
۹۴	ابن عبری	یوسف رحیم‌لو	پزشک سده ۷	۲۵۰۰
۹۵	ابن عوام	ابوالحسن دیانت	گیاه‌شناس سده ۶	۱۰۰
۹۶	ابن عین زریبی	ابوالحسن دیانت	پزشک سده ۶	۵۰۰
۹۷	ابن فلوس	بخش علوم - محمد سعید حنایی کاشانی	ریاضیدان و فقیه سده ۶	۷۰۰
۹۸	ابن قاضی بلبک	مهدی سلماسی	پزشک و فقیه سده ۷	۴۵۰
۹۹	ابن قف	یوسف رحیم‌لو	پزشک سوری سده ۷	۲۰۰۰
۱۰۰	ابن کتانی	یوسف رحیم‌لو	پزشک و ادیب اندلسی سده ۵	۸۵۰
۱۰۱	ابن کتبی	محمدهادی مؤذن جامی	دانشمند و پزشک سده ۸	۹۰۰
۱۰۲	ابن کمونه	سید جعفر سجادی	چشم‌پزشک و فیلسوف سده ۷	۱۶۰۰
۱۰۳	ابن لبودی	بخش علوم	دو دانشمند سوری سده ۶ و ۷	۹۰۰
۱۰۴	ابن المارستانیة	غلامرضا جمشیدنژاد اول	پزشک و مورخ سده ۶	۸۵۰
۱۰۵	ابن ماسویه	محمدهادی مؤذن جامی	پزشک نسطوری سده ۲	۲۰۰۰۰
۱۰۶	ابن ماهان	محمد مهدی مؤذن جامی	پزشک ایرانی سده ۳	۱۸۰
۱۰۷	ابن مسیحی	شهناز رازپوش	نام چند پزشک سده ۶ و ۷	۴۰۰
۱۰۸	ابن مطران	بخش علوم	پزشک و داروساز سده ۶	۱۰۰۰
۱۰۹	ابن مندویه	سید جعفر سجادی	پزشک و گیاه‌شناس سده ۴ و ۵	۴۵۰
۱۱۰	ابن منذر	ابوالحسن دیانت	دامپزشک مصری سده ۸	۴۵۰
۱۱۱	ابن میمون	عباس زریاب خوبی	فیلسوف و پزشک سده ۶	۱۰۰۰۰
۱۱۲	ابن نفیس	سید صادق سجادی	پزشک سده ۷	۳۵۰۰
۱۱۳	ابن وافد	زهرا یمینی قاشی	پزشک و داروشناس سده ۴ و ۵	۴۵۰
۱۱۴	ابن وحشیه	محمدعلی مولوی	مترجم آثار علمی سده ۳ و ۴	۸۵۰۰
۱۱۵	ابن هاتم	محسن ناجی نصرآبادی	ریاضیدان و فقیه سده ۸ و ۹	۱۵۰۰
۱۱۶	ابن هبل	یوسف رحیم‌لو	حکیم و پزشک سده ۶ و ۷	۸۵۰
۱۱۷	ابن هذیل، ابوزکریا	ایران ناز کاشیان	ریاضیدان و پزشک سده ۸	۸۰۰
۱۱۸	ابن هیثم	علیرضا جعفری نائینی	برجسته‌ترین نورشناس مسلمان	۹۰۰۰

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۱۱۹	ابن یاسمین	محمدسعید حنایی کاشانی	ریاضیدان و کاتب سده ۶	۶۰۰
۱۲۰	ابن یعیش	یونس کرامتی	شهرت چند شارح آثار پزشکی	۴۵۰
۱۲۱	ابن یونس، ابوالحسن	علیرضا جعفری نائینی	ریاضیدان و منجم سده ۴	۲۰۰۰
۱۲۲	ابن یونس، کمال الدین	سید جعفر سجادی	پزشک و ریاضیدان سده ۷	۹۰۰
۱۲۳	ابوالسحاق کوبنانی	یونس کرامتی	ریاضیدان و منجم سده ۹	۱۶۰۰
۱۲۴	ابوالبرکات هبة الله	صمد موحد	پزشک و فیلسوف سده ۶	۹۰۰۰
۱۲۵	ابوبشر متی بن یونس	سید جعفر سجادی	مترجم آثار علمی یونانی سده ۴	۱۲۰۰
۱۲۶	ابوبکر رقی	ابوالحسن دیانت	پزشک سده ۴	۱۵۰
۱۲۷	ابوجعفر بن حبش	ابوالحسن دیانت	منجم و سازنده ابزارهای نجومی	۹۰
۱۲۸	ابوجعفر خازن	علیرضا نوری گرمودی	ریاضیدان و منجم سده ۴	۷۰۰
۱۲۹	ابوالجود	محمدعلی مولوی	ریاضیدان سده ۴	۲۰۰۰
۱۳۰	ابوالحسن اهوازی	بخش علوم	ریاضیدان و منجم سده ۴ و ۵	۳۰۰
۱۳۱	ابوالحسن خان بهرامی	شهناز رازپوش	پزشک و جراح معاصر	۷۰۰
۱۳۲	ابوالحسن شمس هروی	یدالله غلامی	ریاضیدان سده ۴	۲۵۰
۱۳۳	ابوالحسن قاینی	محمدجواد مهدوی	منجم و ریاضیدان سده ۴	۲۷۵
۱۳۴	ابوالحکم مغربی	ابوالحسن دیانت	پزشک و شاعر سده ۶	۵۰۰
۱۳۵	ابوحلیقه	محمدهادی مؤذن جامی	حکیم و پزشک مصری سده ۷	۴۵۰
۱۳۶	ابوالخیر اشبیلی	ابوالحسن دیانت	دانشمند کشاورزی اواخر سده ۵	۳۰۰
۱۳۷	ابوالخیر جرائی	شهناز رازپوش	پزشک و جراح سده ۴	۲۰۰
۱۳۸	ابوالخیر فارسی	سید محمدرضا فاضل هاشمی	ریاضیدان و منجم سده ۱۰	۶۰۰
۱۳۹	ابوزین کمال	محمدهادی مؤذن جامی	پزشک سده ۹	۵۰۰
۱۴۰	ابوسعید جرجانی	ابوالحسن دیانت	ریاضیدان و منجم حدود سده ۳	۲۰۰
۱۴۱	ابوسعید یمامی	بخش علوم	پزشک و منجم سده ۵	۲۵۰
۱۴۲	ابوسهل مسیحی	یونس کرامتی	پزشک، فیلسوف و منجم سده ۵	۲۰۰۰
۱۴۳	ابوالصلت	محمدعلی مولوی	منجم و ریاضیدان سده ۵ و ۶	۸۰۰
۱۴۴	ابوطالب تبریزی	عزیز دولت آبادی	شاعر و پزشک سده ۱۱	۴۰۰
۱۴۵	ابوطاهر واسطی	شهناز رازپوش	پزشک سده ۶	۱۱۰
۱۴۶	ابوعبدالله شقاق	بخش علوم	ریاضیدان و فقیه سده ۵ و ۶	۱۲۰
۱۴۷	ابوعبید جوزجانی	تقی بینش	شارح آثار ابن سینا	۱۰۰۰
۱۴۸	ابوعثمان دمشقی	زهرا یمینی قائشی	پزشک و ریاضیدان سده ۳ و ۴	۵۰۰
۱۴۹	ابوالعلاء بهشتی	محمدعلی مولوی	فقیه و ریاضیدان سده ۸	۳۵۰
۱۵۰	ابوعلی حیوبی	یونس کرامتی	ریاضیدان سده ۴	۸۵۰
۱۵۱	ابوعلی مسکویه	ابوالقاسم امامی	مورخ و پزشک سده ۵	۲۵۰۰
۱۵۲	ابوالفتح اصفهانی	یونس کرامتی	ریاضیدان سده ۵ و ۶	۳۰۰
۱۵۳	ابوالفرج ابن طیب	بخش علوم	پزشک و فیلسوف سده ۵	۶۵۰
۱۵۴	ابوالفرج یمامی	ابوالحسن دیانت	پزشک سده ۵	۲۰۰

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۱۵۵	ابوالفضل هروی	زهرا یمینی قائشی	منجم و ریاضیدان سده ۴	۴۰۰
۱۵۶	ابوالقاسم نائینی	مریم معماری	پزشک و مدرس دارالفنون	۴۰۰
۱۵۷	ابوکامل	علیرضا جعفری نائینی	ریاضیدان سده ۳ و ۴	۱۵۰۰
۱۵۸	ابومعشر بلخی	ابوالحسن دیانت	منجم سده ۲	۲۰۰۰
۱۵۹	ابومنصور موفقی هروی	بخش علوم	پزشک و داروشناس سده ۴ و ۵	۱۰۰۰
۱۶۰	ابوالنجم نصرانی	ابوالحسن دیانت	پزشک مسیحی	۲۹۰
۱۶۱	ابونصر منصور بن عراق	صادق سجادی	ریاضیدان و منجم سده ۴ و ۵	۲۱۰۰
۱۶۲	ابویحیی بطریق	ابوالحسن دیانت	مترجم آثار یونانی سده ۲	۲۰۰
۱۶۳	اثیر	سید جعفر سجادی	اصطلاح فلسفی و علمی	۵۰۰
۱۶۴	اثیرالدین ابهری	صمد موحد	فیلسوف، منجم و ریاضیدان سده ۷	۷۰۰
۱۶۵	احمد بن عیسی	بخش علوم	نورشناس سده ۳	۳۵۰
۱۶۶	احمد نهاوندی	محمدعلی مولوی	منجم و ریاضیدان سده ۳	۳۰۰
۱۶۷	اخوینی بخاری	مریم معماری	پزشک سده ۴	۲۰۰
۱۶۸	ارسطو	شرف‌الدین خراسانی	فیلسوف و طبیعی‌دان	۱۶۰۰۰
۱۶۹	ارشمیدس	علیرضا جعفری نائینی	ریاضیدان یونانی	۱۵۰۰
۱۷۰	اسب	آذرتاش آذرنوش	جانور	۶۲۰۰
۱۷۱	استفان بن بسیل	مهران ارزنده	از نخستین مترجمان متون طبی	۴۵۰
۱۷۲	استقرا	یونس کرامتی	مفهوم ریاضی	۶۵۰
۱۷۳	استوا	محمدحسن گنجی	اصطلاح جغرافیایی	۱۰۰۰
۱۷۴	اسحاق افندی	محمدعلی مولوی	ریاضیدان و مهندس سده ۱۲ و ۱۳	۵۰۰
۱۷۵	اسحاق بن حنین	محمدعلی مولوی	مترجم آثار علمی یونانی سده ۳	۹۰۰
۱۷۶	اسحاق بن سلیمان اسرائیلی	یونس کرامتی	پزشک مصری سده ۳ و ۴	۱۵۰۰
۱۷۷	اسحاق بن عمران	یونس کرامتی	پزشک سده ۳	۱۵۰۰
۱۷۸	اسطرلاب	محمدعلی مولوی	ابزار نجومی	۳۰۰۰
۱۷۹	اسفزاری	پرویز امین	ریاضیدان ایرانی سده ۵ و ۶	۱۰۰۰
۱۸۰	اسفند/ اسپند	علی بلوکباشی	گیاهی خودرو با خواص دارویی	۱۲۰۰
۱۸۱	اصطرابی، علی بن عیسی	پرویز امین	ریاضیدان و منجم سده ۳	۵۰۰
۱۸۲	اصطفی انطاکی	یونس کرامتی	مترجم پیزایی آثار طبی و فلسفی	۸۵۰
۱۸۳	اطولوقس	محمدعلی مولوی	ریاضیدان و منجم	۴۰۰
۱۸۴	اعداد و ارقام	علیرضا جعفری نائینی	مفهوم‌های ریاضی	۱۵۰۰
۱۸۵	افضل‌الدین خونجی	ناهده فوزی	دانشمند علوم عقلی سده ۶ و ۷	۴۵۰
۱۸۶	افلیمون	محمدعلی مولوی	سیماشناس سده ۲ م	۴۵۰
۱۸۷	افیون	یونس کرامتی	صمغ میوه خشخاش	۱۰۰۰
۱۸۸	اقلیدس	علیرضا جعفری نائینی - محمدعلی مولوی	مشهورترین ریاضیدان دوره باستان	۷۰۰۰
۱۸۹	اقلیدسی، ابوالحسن احمد	یونس کرامتی	ریاضیدان سده ۴	۵۰۰
۱۹۰	اکر، علم	یونس کرامتی	از شاخه‌های علم ریاضی	۸۵۰

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۱۹۱	الهی اردبیلی	نجیب مایل هروی	شاعر و ریاضیدان سده ۱۰	۱۱۰۰
۱۹۲	ام صبیان	علی بلوکباشی	نوعی بیماری در طب قدیم	۳۰۰۰
۱۹۳	اموی، یعیش بن ابراهیم	یونس کرامتی	ریاضیدان سده ۸	۴۴۰
۱۹۴	امین الدوله سامری	محمدعلی مولوی	پزشک سده ۶ و ۷	۴۵۰
۱۹۵	انار	علی بلوکباشی	میوه	۲۰۰۰
۱۹۶	انطاک، ابوالفرج یحیی	محمد رضا ناجی	مورخ و پزشک سده ۵	۳۵۰
۱۹۷	انطاک، ابوالقاسم علی	یونس کرامتی	ریاضیدان سده ۴	۴۰۰
۱۹۸	انطاک، داود بن عمر	یونس کرامتی	پزشک و ادیب سده ۹ و ۱۰	۴۰۰
۱۹۹	انواء	محمدعلی مولوی	اصطلاحی در نجوم قدیم	۵۰۰
۲۰۰	اوتوکیوس	محمدعلی مولوی	ریاضیدان یونانی	۲۵۰
۲۰۱	اوزان و مقادیر	احمد پاکتچی	اندازه‌گیری کمیت‌های گوناگون	۵۵۰
۲۰۲	اهوازی، ابوالحسن علی	صادق سجادی	پزشک سده ۴	۴۵۰

مدخل‌هایی که در هر دو دائرةالمعارف چاپ شده است

ردیف	مدخل	مؤلف/ مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/ دبا
۱	بابونه	آ. دیتیش/ احمد آرام	-	گیاه دارویی	-/۳۰۰
۲	باتمان	رشید رحمتی آرات/ وهاب ولی	-	واحد اندازه‌گیری محصولات کشاورزی	-/۵۰۰
۳	باد	هوشنگ اعلم	یونس کرامتی	اصطلاحی در طب سنتی	۱۷۰۰/۷۰۰
۴	باد	نعمان شحاده/ حسین قره‌چانلو/ پلانول/ عباس حرّی	-	جریان هوا	-/۲۵۰۰
۵	بادآورد	هوشنگ اعلم	-	گیاهی از تیره مرکبان خاردار	-/۸۰۰
۶	بادام	هوشنگ اعلم	-	میوه	-/۸۰۰
۷	بادرنگ	هوشنگ اعلم	-	نام دو گیاه مختلف	-/۲۰۰۰
۸	بادرنگبویه	هوشنگ اعلم	-	گیاهی خوشبو از تیره لیدیسان	-/۵۰۰
۹	بادروچ	هوشنگ اعلم	-	گیاهی از تیره لیدیسان	-/۱۰۰۰
۱۰	بادنجان	هوشنگ اعلم	-	گیاهی خوراکی	-/۱۵۰۰
۱۱	باده	سادن (د. اسلام)	-	نوشابه مسکر (استفاده طبی)	-/۳۰۰
۱۲	بادیان	هوشنگ اعلم	-	نام یا جزئی از نام سه گیاه	-/۴۰۰
۱۳	باران	بالان/ سعید ارباب شیرانی	یونس کرامتی	پدیده جوی	۳۰۰۰/۳۰۰۰
۱۴	بارفتن	آرمان شیشه‌گر	-	نوعی شیشه نیمه شفاف	-/۵۰۰
۱۵	باروت	کولن- د. ایالون- پری- یارمحمدخان- و. فلور- سیوری/ سعید ارباب شیرانی	صادق سجادی	ماده مشتعل کننده	۲۰۰۰/۱۱۰۰۰
۱۶	بارهنگ	هوشنگ اعلم	-	نام مشترک چند گیاه علفی	-/۱۱۰۰
۱۷	باریجه	هوشنگ اعلم	-	صمغ تند بوی چند گیاه	-/۱۰۰۰

ردیف	مدخل	مؤلف/ مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۱۸	بازداری	ف. ویره/هوشنگ اعلم، تکمله: هوشنگ اعلم، محمد باقری	محمدعلی مولوی	فن شکار با باز	۲۵۰۰/۹۰۰۰
۱۹	باغض الخل	حسن فقیه عبداللهی	-	سنگ سرکه گریز	-/۴۵۰
۲۰	باطیه	توفیق حیدرزاده	-	صورت فلکی	-/۶۰۰
۲۱	باع	محمد باقری	-	واحد اندازه گیری طول	-/۶۰۰
۲۲	باقلا	هوشنگ اعلم	-	گیاهی از تیره پروانه داران	-/۲۵۰۰
۲۳	بان	ل. کپف/ هوشنگ اعلم	-	درختی با نام علمی مرینگا آپترا	-/۲۵۰
۲۴	باهت	حسن فقیه عبداللهی	-	نوعی سنگ افسانه‌ای	-/۵۰۰
۲۵	ببر	هوشنگ اعلم	-	جانور	-/۱۰۰۰
۲۶	بتانی، ابو عبدالله محمد	محمد باقری	ارجاع به ذیل	منجم سده ۳ و ۴	-/۱۵۰۰
۲۷	بتروی	حسن فقیه عبداللهی	-	نام قدیم آلیاژ مس و سرب	-/۷۰۰
۲۸	بخار	هوشنگ اعلم	-	اصطلاحی در طب سنتی	-/۱۰۰۰
۲۹	بخار	-	یونس کرامتی	در آثار علوی و طبیعیات قدیم	۲۰۰۰/-
۳۰	بخاری	ویدا جلی	-	وسیله گرمایزا	-/۱۵۰۰
۳۱	بختک	علی بلوکباشی	-	مادینه موهوم و مهیب	۱۵۰۰/۹۰۰
۳۲	بختیشوع	ل. ریشتر - برنورگ/ سعید ارباب شیرانی	← آل بختیشوع	خاندانی از پزشکان ایرانی	-/۲۰۰۰
۳۳	بخور مریم	هوشنگ اعلم	← پنجه مریم	گیاه دارویی	-/۷۰۰
۳۴	بدرالدین مظفر	حسن فقیه عبداللهی	-	پزشک سده ۷	-/۷۰۰
۳۵	بدل	هوشنگ اعلم	-	اصطلاحی در داروشناسی سنتی	-/۱۰۰۰
۳۶	بدوح	د. ب. مک دونالد/ پرویز اذکایی	-	طلسمی از حروف ابجد	-/۴۰۰
۳۷	بدیع اسطرلابی	حسن فقیه عبداللهی	محمدحسین احمدی	منجم و سازنده ابزارهای نجومی	۱۲۰۰/۱۲۰۰
۳۸	بديغورس	هوشنگ اعلم	یونس کرامتی	نویسنده کتاب ابدال ادویه	۱۶۰۰/۵۵۰
۳۹	برء الساعه	هوشنگ اعلم	-	رساله‌ای کوتاه در پزشکی	-/۳۵۰
۴۰	بریخ	محمدجواد ناطق	-	ابزاری برای رویت هلال	-/۷۰۰
۴۱	برج	توفیق حیدرزاده	← صور فلکی	اصطلاحی در نجوم قدیم	-/۷۰۰
۴۲	بردالعجوز	طاهره اسماعیل زاده	مریم میرفخرایی	چند روز در اواخر زمستان	۸۵۰/۶۵۰
۴۳	برزویه	جلال خالقی مطلق/ پرخیده ملکی	صادق سجادی	پزشک عصر انوشیروان	-/۶۰۰
۴۴	برسوش	توفیق حیدرزاده	حمیدرضا گیاهی بزدی	از صورت‌های فلکی نیمکره شمالی	۷۵۰/۶۰۰
۴۵	برص	هوشنگ اعلم	-	گونه‌ای بیماری پوستی مزمن	-/۱۰۰۰
۴۶	برف	نگار نادری	یونس کرامتی	خواص پزشکی آن	۲۰۰۰/۷۵۰
۴۷	برق	یونس کرامتی	یونس کرامتی	از اصطلاحات جوی	۱۶۰۰/۱۵۰۰
۴۸	برگ	هوشنگ اعلم	-	در گیاه‌شناسی و داروشناسی	-/۹۰۰
۴۹	برگ بو	هوشنگ اعلم - محمدحسن ابریشمی	-	گیاهی مورد استفاده در داروشناسی	-/۹۰۰
۵۰	برنج	هوشنگ اعلم	-	مصارف درمانی	-/۷۰۰

ردیف	مدخل	مؤلف/ مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۵۱	برنج	ملکیان شروانی - ج. آلن / تکلمه: پر خیده ملکی	-	آلیاژی از مس و روی	-/۱۰۰۰
۵۲	برنجاسف	هوشنگ اعلم	-	چند نوع گیاه	-/۷۵۰
۵۳	بز	هوشنگ اعلم	-	جانور	-/۲۵۰۰
۵۴	برهان نفیس	ابوتراب نفیسی	-	پزشک کرمانی سده ۹	-/۲۵۰
۵۵	برید	حسن فقیه عبداللهی	-	واحد اندازه گیری طول	-/۴۵۰
۵۶	بستان افروز	هوشنگ اعلم	-	گیاه دارویی	-/۷۰۰
۵۷	بسفایج	هوشنگ اعلم	-	نام مشترک انواع سرخس	-/۵۰۰
۵۸	بطروجی	-	محمدعلی مولوی	منجم عرب - اسپانیایی سده ۶	۱۷۰۰/-
۵۹	بطمیموس	پلسنر / هوشنگ اعلم - محمد باقری	حسین معصومی همدانی - محمدعلی مولوی	منجم و ریاضیدان نامدار حوزه علمی اسکندریه	۵۵۰۰/۱۸۰۰ ۸۰۰۰/-
۶۰	بعد	علیرضا موحدنژاد	-	اصطلاح نجومی	-/۹۵۰
۶۱	بغدادی، عبدالقاهر	مهران اخباریفر	-	آثار ریاضیدان سده ۴	-/۶۵۰
۶۲	بغدادی محمد بن عبدالباقی	مهران اخباریفر	-	ریاضیدان و فقیه سده ۵ و ۶	-/۴۰۰
۶۳	بغدو	جواد ایزگی / حجت فخری	-	جانورشناس ترک	-/۲۵۰
۶۴	بقراط	آ. دیتیش / هوشنگ اعلم	یونس کرامتی	پزشک یونانی	۱۲۰۰/۱۰۰۰
۶۵	بقراط خیوسی	-	بخش علوم	ریاضیدان یونانی سده ۵ ق م	۱۲۰۰/-
۶۶	بقم	ل. کپف / علی محمد حق شناس	-	چوب درختی هندی	-/۱۰۰
۶۷	بلادر	هوشنگ اعلم	-	میوه دو گیاه متشابه	-/۱۷۰۰
۶۸	بلبل	هوشنگ اعلم	-	پرنده	-/۲۷۰۰
۶۹	بلخی، علی بن احمد	د. پینگری / عبدالحسین آذرنگ	-	منجم پس از سده ۳	-/۱۰۰
۷۰	بلدچین	هوشنگ اعلم	-	پرنده‌ای از خانواده تدرویان	-/۹۰۰
۷۱	بلسان	هوشنگ اعلم	-	درختچه‌ای با مصارف دارویی	-/۱۵۰۰
۷۲	بلغاری، حسن	هوشنگ اعلم	-	پزشک و داروشناس	-/۹۰۰
۷۳	بلور	روسکا - لم - غاده حجاوی قدومی - ب. موشه - ج. کروگر - گروه تاریخ علم	پیمان متین	گونه‌ای کوارتز خالص و شفاف	-/۷۰۰۰
۷۴	بلوط	هوشنگ اعلم	پیمان متین	گونه‌هایی از درختان و میوه آنها	۱۲۰۰/۱۵۰۰
۷۵	بلینوس	م. پلسنر / جلال الدین مجتبوی	← آپولونیوس تیانابی	حکیم یونان باستان	-/۱۵۰۰
۷۶	بلیه	ژ. هل - ش. پلا / ایرج پروشانی	-	شتر ماده	-/۷۰
۷۷	بنات النعش	جلیل اخوان زنجانی	-	دو صورت فلکی	-/۱۰۰۰
۷۸	بنفش	نگار نادری	-	نوعی سنگ معدنی بلوری	-/۵۰۰

ردیف	مدخل	مؤلف/ مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۷۹	بنفشه	هوشنگ اعلم	-	کاربرد دارویی	-/۱۰۲۸
۸۰	بنگ	هوشنگ اعلم	-	چند گیاه و مواد مخدر آنها	-/۴۷۰۰
۸۱	بنو اماجور	د. پینگری / محمد باقری	-	خانواده منجم	-/۴۰۰
۸۲	بنو صباح	فرید قاسملو	-	خانواده منجم	-/۷۵۰
۸۳	بنو منجم	فرید قاسملو	یونس کرامتی	خاندان علمی	۱۵۰۰/۳۰۰۰
۸۴	بنو موسی	محمد جواد ناطق - فرید قاسملو	حسین معصومی همدانی	خاندان علمی	۶۵۰۰/۲۵۰۰
۸۵	بوتیمار	هوشنگ اعلم	-	پرنده	-/۹۰۰
۸۶	بوره	دیتیش/ پرخیده ملکی	-	کربنات مرکب سدیم	-/۴۵۰
۸۷	بوزجانی	فرید قاسملو	یونس کرامتی	ریاضیدان و منجم سده ۴	۷۰۰۰/۲۵۰۰
۸۸	بوزینه	ف. ویره/ هوشنگ اعلم	-	اسمی کلی برای میمون	-/۱۵۰۰
۸۹	بوقلمون	هوشنگ اعلم	-	نام جانور، پارچه و سنگ	-/۲۰۰۰
۹۰	بول				
	خواص درمانی	هوشنگ اعلم	-	پیشاب و خواص درمانی آن	-/۵۰۰
	احکام فقهی	مرتضی کریمی نیا			
۹۱	بولس	هوشنگ اعلم	-	پزشک یونانی (پولوس)	-/۶۰۰
۹۲	بوم	هوشنگ اعلم	-	پرنده	-/۲۵۰۰
۹۳	بومادران	هوشنگ اعلم	-	گیاه دارویی	-/۴۰۰
۹۴	بونی	دیتیش/ عباس حرّی	-	نویسنده در علوم خفیه	-/۵۰۰
۹۵	به	هوشنگ اعلم	-	میوه	-/۱۵۰۰
۹۶	بهاءالدوله حسینی نوربخش	-	فریبا پات	پزشک دوره تیموری و صفوی	۶۰۰/-
۹۷	بهاءالدوله رازی	حسن تاجبخش	-	پزشک	-/-
۹۸	بهاءالدوله خرّقی	پینگری/ عباس حرّی	-	مؤلف آثار نجومی	-/۳۰۰
۹۹	بهجت مصطفی افندی	ب. لویس/ سعید ارباب شیرانی	-	پزشک عثمانی	-/۲۰۰
۱۰۰	بهرامی، ابوالحسن	شهناز رازپوش	-	پزشک معاصر ایرانی	-/۳۰۰
۱۰۱	بهرامی، ابوالقاسم	مهین فهیمی	-	پزشک معاصر ایرانی	-/۳۰۰
۱۰۲	بهشتی، ابوالعلاء	مهران اخباریفر	-	ریاضیدان سده ۸	-/۳۰۰
۱۰۳	بهمن	-	عسگر بهرامی	ماهی در تقویم ایرانی	۳۰۰/-
۱۰۴	بهمنیار بن مرزبان	حسن سید عرب	مرتضی قرایی گرکانی	شاگرد ابن سینا	۱۲۰۰/۱۲۰۰
۱۰۵	بی‌بی منجمه	بهناز هاشمی پور	-	بانوی منجم ایرانی	-/۳۵۰
۱۰۶	بیت	ی. پ. هوندایک/ محمد باقری	← نجوم	اصطلاحی در نجوم	-/۷۰۰
۱۰۷	بیت الحکمه	سیمین قطبی	یونس کرامتی	نهادی علمی در تمدن اسلامی	-/۱۲۰۰
۱۰۸	بیجاده	نگار نادری	-	از سنگ‌های گران قیمت	۵۰۰۰/۱۵۰۰
۱۰۹	بید	هوشنگ اعلم	-	-	-/۱۰۰۰

ردیف	مدخل	مؤلف/ مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۱۱۰	بیدل شیرازی	-	لیلا پژوهنده	حکیم‌باشی دربار فتحعلی شاه	۴۵۰/-
۱۱۱	بیرجندی، عبدالعلی	فرید قاسملو	محمدعلی مولوی	ریاضیدان و منجم سده ۱۰	۴۰۰/۱۵۰۰
بیرونی:					
۱۱۲	زندگی	بازورث	یونس کرامتی	دانشمند برجسته ایرانی سده ۴ و ۵	۱۴۰۰۰/۱۱۰۰۰
	مذهب	ف. دولوا/ محمد باقری			
	ریاضیات و نجوم	ج. صلیبا/ محمد باقری			
	داروشناسی	هوشنگ اعلم			
	کانی‌شناسی	هوشنگ اعلم			
	جغرافیا	فرید قاسملو			
	آراء و آثار فلسفی	فاطمه فنا			
۱۱۳	بیست باب در معرفت اسطرلاب	محمد باقری	-	کتابی در نجوم از طوسی	۷۰۰/-
۱۱۴	بیست باب در معرفت تقویم	بهناز هاشمی‌پور	-	رساله‌ای در تقویم از بیرجندی	-/۱۰۰۰
۱۱۵	بیش	هوشنگ اعلم	-	نام هندی- ایرانی چندین گیاه	-/۳۰۰۰
۱۱۶	بیطار	م. پلسنر/ احمد آرام	-	دامپزشک	-/۳۳۰
۱۱۷	بیلک قبیجاتی	-	محمدحسین احمدی	کانی‌شناس سده ۷	۳۷۰/-
۱۱۸	بیمارستان	صادق سجادی	صادق سجادی- یدالله غلامی	مکان پرستاری و درمان بیماران	۳۵۰۰/- ۷۰۰
۱۱۹	بیهقی، ابوالحسن علی	-	یوسف هادی	نویسنده جوامع احکام نجوم	۲۲۰۰/-
۱۲۰	پاپوس اسکندرانی	مهران اخباریفر	یونس کرامتی	ریاضیدان و منجم	۲۸۰۰/۷۰۰
۱۲۱	پاپیروس	-	یونس کرامتی	گیاهی با کاربرد دارویی	۸۲۰/-
۱۲۲	پادزهر	هوشنگ اعلم	یونس کرامتی	ماده ضد سم	۸۰۰/۷۵۰۰
۱۲۳	پازن	نگار نادری	-	بز کوهی، از جانوران بومی ایران	-/۳۰۰
۱۲۴	پرسیاوشان	صفورا هوشیار	-	گیاه دارویی	-/۱۷۰۰
۱۲۵	پروین، خوشه	علیرضا موحدنژاد	-	نام گروهی از ستارگان	-/۱۴۰۰
پزشکی:					
۱۲۶	واژگان	هوشنگ اعلم	یونس کرامتی	-	۱۶۰۰۰/۲۷۰۰۰
	پزشکی ایرانیان پیش از اسلام	فرید قاسملو- ایرج پروشانی			
	پزشکی اعراب پیش از اسلام	محمد زبیر صدیقی			
	پزشکی در دوره اسلامی	ا. سوچ اسمیث (د. اسلام)			
		پزشکی اسلامی			
		تاریخ‌نگاری ← تاریخ‌نگاری پزشکی			
		کاربرد واژگان فارسی... اخلاق پزشکی			
		آزمون و نظارت ← حسبه پزشکی عامه			

ردیف	مدخل	مؤلف/مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
	تکمله	فرید قاسملو (تالیفات پزشکی)	علی بلوکباشی	-	۶۵۰۰/۹۰۰۰
	مبادلات پزشکی میان چین و جهان اسلام	کلاین - فرانکه - ژمینگ (د. اسلام)	-	-	-/۶۰۰
۱۲۷	پسته	محمدحسن ابریشمی	-	میوه	-/۳۰۰۰
۱۲۸	پسته شامی	بهمن مؤذن فردوسی - هوشنگ اعلم	-	میوه	-/۵۰۰
۱۲۹	پلاتوی تیولیایی	فرید قاسملو	-	دانشمند ایتالیایی سده ۶	-/۱۲۰۰
۱۳۰	پلم	ولی‌الله مظفریان - هوشنگ اعلم	-	گیاه دارویی	-/۱۵۰۰
۱۳۱	پلنگ	ف. ویره - گروه تاریخ علم	-	جانور	-/۲۰۰۰
۱۳۲	پلینوس/پلینی	نگار نادری	محمدعلی مولوی	طبیعیان رومی	۲۰۰۰/۱۰۰
۱۳۳	پنبه	حسن حکیمیان - د. بالان - ای. اشتر - خلیل اینالچق - جواد کریمی / سپیده معتمدی - موسی احمدیان	-	گیاهی دارای کاربرد در ریسندگی	-/۹۳۰۰
۱۳۴	پنج انگشت	منیژه قره‌زاده شریبانی	-	درخت	-/۱۰۰۰
۱۳۵	پنجه مریم	← بخور مریم	علی بلوکباشی	گیاه دارویی	۱۵۰۰/-
۱۳۶	پنگان	فرید قاسملو	معصومه ابراهیمی	ابزار زمان‌سنجی	۲۰۰۰/۱۲۰۰
۱۳۷	پنیرک	هوشنگ اعلم - منیژه قره‌زاده شریبانی	-	گیاه دارویی	-/۹۰۰۰
۱۳۸	پولاک	عبدالکریم گلشنی	یونس کرامتی	پزشک	۲۰۰۰/۷۰۰
۱۳۹	پونه	هوشنگ اعلم	-	گیاه	-/۶۰۰
۱۴۰	پیاز	بهمن مؤذن فردوسی	-	گیاهی از تیره سوسنیان	-/۹۰۰
۱۴۱	پیوک	نگار نادری	← رشته	بیماری	-/۱۴۰۰
۱۴۲	پیوند گیاهان	هوشنگ اعلم	-	اصطلاحی در باغبانی	-/۲۰۰۰
۱۴۳	تاتوره	هوشنگ اعلم	-	گیاهی با خواص تخدیری	-/۲۰۰۰
۱۴۴	تاج‌ریزی	هوشنگ اعلم	-	نام چند گیاه دارویی	-/۲۰۰۰
۱۴۵	تادلی	-	فریبا پات	ریاضیدان و منجم مراکشی سده ۸ و ۹	۲۲۰/-
۱۴۶	تاریخ الحكماء	حسن سید عرب	-	کتابی درباره دانشمندان قدیم	-/۶۰۰
۱۴۷	تاک	-	عسگر بهرامی	درخت انگور	۳۰۰۰/-
۱۴۸	تب	مهدی محقق هوشنگ اعلم	-	اصطلاح پزشکی	-/۱۲۰۰
۱۴۹	تباشیر	هوشنگ اعلم	-	ماده‌ای دارای خواص دارویی	-/۲۵۰۰
۱۵۰	تثلیث زاویه	ی. پ. هوخندایک/ محمد باقری	حسین معصومی همدانی	مسئله‌ای هندسی از یونان باستان	۲۲۰۰/۶۵۰
۱۵۱	تحریر	فرید قاسملو	یونس کرامتی	بازنگاری ترجمه‌های عربی آثار ریاضی و نجومی یونانی	۲۰۰۰/۲۰۰۰

ردیف	مدخل	مؤلف/ مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۱۵۲	تحریر اصول اقلیدس	گ. دیونگ / محمد باقری	یونس کرامتی	بازنگاری اصول اقلیدس	۱۶۰۰/۱۷۰۰
۱۵۳	تحریر مجسطی	فرید قاسملو	یونس کرامتی	بازنگاری مجسطی بطلمیوس	۱۲۰۰/۲۴۰۰
۱۵۴	تحفة المؤمنین	نگار نادری	← تنکابنی، محمد مؤمن	کتاب در پزشکی	-/۷۰۰
۱۵۵	تحویل	حمیدرضا گیاهی یزدی	مهرداد عربستانی	اصطلاحی در نجوم و تقویم	۱۴۰۰/۷۰۰
۱۵۶	تحلیل و ترکیب	-	حسین معصومی همدانی	نام دو عمل در منطق و ریاضیات	۳۵۰۰/-
۱۵۷	تخمه	نگار نادری	-	سوءهاضمه	-/۶۵۰
۱۵۸	تذرو	هوشنگ اعلم	-	نام چند نوع پرنده	-/۲۵۰۰
۱۵۹	تذکره الکحالیین	مهدی محقق - فرید قاسملو	-	رساله‌ای در چشم‌پزشکی	-/۱۳۰۰
۱۶۰	التذکره فی الهيئة	جمیل رجب / حمیدرضا گیاهی یزدی	-	رساله‌ای نجومی از طوسی	-/۱۳۵۰
۱۶۱	تراخم	ب. ت. دوکروسول / محمدتقی زاده مطلق	-	بیماری چشم	-/۱۸۰۰
۱۶۲	تراز	ا. ویدمان / محمد تقی زاده مطلق	-	ابزار تشخیص افقی بودن سطح	-/۲۳۰۰
۱۶۳	ترازو	فرید قاسملو	-	وسیله سنجش وزن	-/۲۵۰۰
۱۶۴	ترب	نگار نادری	-	ریشه خوراکی گیاهی	-/۷۰۰
۱۶۵	تربیع	حمیدرضا گیاهی یزدی	-	اصطلاح نجومی	-/۴۰۰
۱۶۶	تربیع دایره	ی. ب. هوخندایک و فرید قاسملو / محمد باقری	حسین معصومی همدانی	مسئله‌ای هندسی از یونان باستان	۴۰۰۰/۹۰۰۰
۱۶۷	ترخون	هوشنگ اعلم	-	گیاه دارویی	-/۹۰۰
۱۶۸	ترنجبین	هوشنگ اعلم	-	گیاه دارویی	-/۱۵۰۰
۱۶۹	تره	نگار نادری	-	نام دو گیاه خوراکی	-/۶۰۰
۱۷۰	تره‌تیزک	نگار نادری	-	گیاه خوراکی از تیره چلباییان	-/۶۰۰
۱۷۱	تریاق	← پادزهر	یونس کرامتی	ماده ضد سم	۶۰۰۰/-
۱۷۲	تریاک	هوشنگ اعلم	مریم صادقی	شیره گونه‌ای خشخاش	۸۰۰۰/-
۱۷۳	تسبیح دایره	-	یونس کرامتی	تقسیم دایره به ۷ کمان برابر	۲۰۰۰/-
۱۷۴	تستری، فیض‌الله	حمیدرضا گیاهی یزدی	-	پزشک و مترجم	-/۴۰۰
۱۷۵	تسطیح	ر. لورچ / حمیدرضا گیاهی	یونس کرامتی	اصطلاحی در نجوم ریاضی	۱۲۰۰/۱۲۰۰
۱۷۶	تسیبر	م. یانو / حمیدرضا گیاهی یزدی	-	اصطلاحی در احکام نجوم	-/۷۰۰
۱۷۷	تشریح	-	یونس کرامتی	اصطلاحی در پزشکی	۴۵۰۰/-
۱۷۸	تشریح و تعریب	حمیدرضا گیاهی یزدی	-	دو اصطلاح نجومی	-/۷۰۰
۱۷۹	تشرین	رضا عبداللهی	حسین روح‌اللهی	ماهی در تقویم سریانی	۱۰۰۰/۱۵۰۰
۱۸۰	تضعیف مکعب	ی. پ. هوخندایک / حمیدرضا گیاهی یزدی	حسین معصومی همدانی	مسئله‌ای هندسی از یونان باستان	۲۰۰۰/۶۰۰
۱۸۱	تضعیف و تنصیف	-	یونس کرامتی	دو اصطلاح ریاضی	۳۵۰/-
۱۸۲	تعاسیف، قیصر	نگار نادری	-	ریاضیدان سده ۶	-/۴۰۰
۱۸۳	تعدیل زمان	ی. پ. هوخندایک / حمیدرضا گیاهی یزدی	-	اصطلاحی در نجوم	-/۵۰۰

ردیف	مدخل	مؤلف/مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۱۸۴	التفهیم	فرید قاسملو	یونس کرامتی	کتابی نجومی از بیرونی	۱۲۰۰/۱۲۰۰
۱۸۵	تقدیم اعتدالین	ی. پ. هوخندایک/ محمد باقری	محمد مظفری	جا به جایی نقاط اعتدال بهاری و پاییزی	۱۶۰۰/
۱۸۶	تقویم	فرید قاسملو	یونس کرامتی	حساب یک ساله اوضاع ستارگان	۸۰۰/۳۰۰۰۰
۱۸۷	تقویم الابدان فی تدبیر الانسان	مهدی محقق	-	کتابی در پزشکی	-/۴۰۰
۱۸۸	تقویم الصحه	هوشنگ اعلم	-	رساله پزشکی	-/۱۸۰۰
۱۸۹	تقی‌الدین راصد	حمیدرضا گیاهی یزدی	حسین روح‌اللهی	ریاضیدان و نورشناس سده ۱۰	۱۶۰۰/۲۰۰۰
۱۹۰	تقی‌الدین فارسی	فرید قاسملو	← ابوالخیر فارسی	منجم و ریاضیدان سده ۱۰	۶۰۰/۶۰۰
۱۹۱	تکامل	حسین هوشنگی - منصور هاشمی - محمد کاظم رحمتی	-	نظریه علمی درباره تطور انواع	-/۶۰۰۰
۱۹۲	تگرگ	نگار نادری	یونس کرامتی	پدیده جوی	۸۰۰/۸۰۰
۱۹۳	تلقیح	محمد رضا رضانیا معلم	-	بارورسازی با ابزار پزشکی	-/۳۰۰۰
۱۹۴	تمر هندی	مستوره خضرای	-	میوه	-/۱۰۰۰
۱۹۵	تمساح	هوشنگ اعلم	-	گونه‌ای خزنده	-/۵۰۰۰
۱۹۶	تموز	رضا عبداللهی	حسین روح‌اللهی	ماهی در تقویم سریانی	۷۵۰/۹۵۰
۱۹۷	تمیمی، محمد	یونس کرامتی	یونس کرامتی	پزشک و داروساز سده ۴	۲۰۰۰/۱۵۰۰
۱۹۸	تنسوخ‌نامه ایلخانی	نگار نادری	-	اثری در کانی‌شناسی	-/۵۰۰
۱۹۹	تنکابنی، محمد مؤمن	← حکیم مؤمن	-	پزشک	-
۲۰۰	تنقیح المناظر	-	الهه خیراندیش	اثری در نورشناسی	۹۰۰/-
۲۰۱	تنگلوشا/ تنگلوشا	فرید قاسملو	یونس کرامتی	منجم بابلی سده ۱م	۲۵۰۰/۱۵۰۰
۲۰۲	تنوخی، زین‌الدین	فرید قاسملو	حنیف قلندری	ریاضیدان سده ۷	۴۰۰/۱۰۰۰
۲۰۳	تنبین	حمیدرضا گیاهی یزدی	محمد مظفری	صورت فلکی	۸۰۰/۹۰۰
۲۰۴	توازی، اصل	-	محمدحسین احمدی	پنجمین اصل موضوع هندسه اقلیدسی	۲۰۰۰/-
۲۰۵	توت	بهمن مؤذن - مستوره خضرای	-	میوه خوراکی	-/۲۰۰۰
۲۰۶	توتیا	هوشنگ اعلم	-	اکسید ناسره روی	-/۵۰۰۰
۲۰۷	تیاذق/ تیاذوق	مستوره خضرای	محمدحسین احمدی	پزشک حجاج بن یوسف	۵۰۰/
۲۰۸	تیر	رضا عبداللهی	حسین شیخ	ماهی در گاهشماری ایرانی	۸۰۰/۱۰۰۰
۲۰۹	تیفاشی	هوشنگ اعلم	یونس کرامتی	کانی‌شناس سده ۶ و ۷	۵۰۰۰/۷۰۰
۲۱۰	تئودوسیوس	فرید قاسملو	حمید بهلول	ریاضیدان و منجم یونانی	۱۰۰۰/۱۵۰۰
۲۱۱	تئوفیل بن توما	-	محمدحسین احمدی	منجم و مترجم سده ۲	۵۰۰/-
۲۱۲	تئون/ تاون	-	حسین معصومی همدانی	ریاضیدان، منجم و فیلسوف	۳۰۰۰/-
۲۱۳	ثابت بن سنان صابی	محمد رضا ناجی	فریا پات	پزشک و مورخ سده ۴	۵۰۰/۸۰۰

ردیف	مدخل	مؤلف/ مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۲۱۴	ثابت بن قره	حمیدرضا گیاهی یزدی - نسرین سراجی پور	حسین معصومی همدانی	مترجم، ریاضیدان و منجم	-/۴۵۰۰
۲۱۵	ناو فرسطس	فاطمه مینایی	← تنوفراستوس: محمدجواد اسماعیلی - حنیف قلندری	طبیعیان و گیاه‌شناس	۱۱۰۰/۷۰۰
۲۱۶	ثقفی، خلیل	فرید قاسملو	فریبا پات	پزشک دوره قاجاری	۸۰۰/۱۰۰۰
۲۱۷	ثمره	فرید قاسملو	سجاد نیک‌فهم خوب‌روان	رساله‌ای در احکام نجوم	۲۵۰۰/۱۵۰۰
۲۱۸	ثور	حمیدرضا گیاهی یزدی	محمد مظفری	اصطلاح نجومی	۴۰۰/۱۵۰۰
۲۱۹	جابر بن افلاح	م. کومس / حمیدرضا گیاهی یزدی	حنیف قلندری	منجم اندلسی سده ۵	۱۵۰۰/۱۳۰۰
۲۲۰	جابر بن حیان	پ. لوری / مستوره خضرای	رضا کوهکن	کیمیادان سده ۲	۴۵۰۰/۳۵۰۰
۲۲۱	جائی علی رکتیه	حمیدرضا گیاهی یزدی	محمد مظفری	صورت فلکی	۴۵۰/۱۲۰۰
۲۲۲	جالینوس	ر. والتسر - ف. کودلین / محمد باقری* - تکمله از فرید قاسملو و طیبه کرمی	حسین معصومی همدانی	پزشک و فیلسوف دوره متأخر باستان	۱۴۰۰۰/۴۵۰۰
۲۲۳	جاماسب حکیم	-	عسگر بهرامی	حکیم و منجم ایرانی	۱۶۰۰/-
۲۲۴	الجامع لمفردات الادویة والاغذیه	هوشنگ اعلم	← ابن بیطار	کتابی در گیاه‌داروشناسی	-/۲۵۰۰
۲۲۵	جانور/ جانورشناسی	قاسملو - اعلم - افشاری - ش. پلا / محمد تقی‌زاده مطلق - نایلی بوراناو / محمد تقی‌زاده مطلق - اندرسن	حنیف قلندری	دانش مطالعه جانوران	۸۵۰۰/۱۵۰۰۰
۲۲۶	جبار	حمیدرضا گیاهی یزدی	محمد مظفری	صورت فلکی	۴۵۰/۱۵۰۰
۲۲۷	جبر و مقابله	حسین معصومی همدانی	حسین معصومی همدانی	شاخه‌ای از ریاضیات	۹۶۰۰/۹۰۰۰
۲۲۸	جبرئیل بن بختیشوع	نسترن طباطبایی	-	پزشک نسطوری	-/۹۰۰
۲۲۹	جبرئیل بن عبدالله	نسترن طباطبایی	-	پزشک دربار عضدالدوله	-/۵۰۰
۲۳۰	جلی، ابو عبدالله محمد	-	حنیف قلندری	پزشک و ریاضیدان سده ۴	۴۵۰/-
۲۳۱	جدری	-	پیمان متین	بیماری پوستی	۲۰۰۰/-
۲۳۲	الجدری و الحصبه	مستوره خضرای	-	رساله‌ای درباره آبله و سرخک	-/۱۲۰۰
۲۳۳	جدی	حمیدرضا گیاهی یزدی	محمد مظفری	از صورت‌های دائرة البروج	۴۰۰/۸۰۰
۲۳۴	جدی	حمیدرضا گیاهی یزدی	محمد مظفری	نورانی‌ترین ستاره دب اصغر	۳۰۰/۱۰۰۰

* نام مترجم در دانشنامه نادرست است.

ردیف	مدخل	مؤلف/مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۲۳۵	جذام	م. و. دالس - ب. ت. دوکروسل - نگار نادری	پیمان متین	نوعی بیماری عفونی مزمن	۴۵۰۰/۳۵۰۰
۲۳۶	جذر اصم	احد فرامرز قراملکی	-	از شبهات منطقی	-/۲۰۰۰
۲۳۷	جراح/جراحی	تورج دریایی - فرید قاسملو - ا. سوچ اسمیث/محمد باقری - نگار نادری	صادق سجادی	صناعتی در طب	۱۱۰۰۰/۱۰۰۰۰
۲۳۸	جرب	-	پیمان متین	بیماری پوستی	۱۲۰۰/
۲۳۹	جرجانی، ابوسعید	ی. پ. هوخدایک/محمد باقری	-	ریاضیدان ایرانی حدود سال ۱۴۰۰	-/۵۵۰
۲۴۰	جرجانی، اسماعیل	فرید قاسملو	حسین روح‌اللهی	پزشک و نویسنده سده ۵ و ۶	۱۵۰۰/۳۰۰۰
۲۴۱	جرم	-	حسین معصومی همدانی	اصطلاح فلسفی و علمی	۴۰۰/-
۲۴۲	جریب	فرید قاسملو	-	از واحدهای اندازه‌گیری سطح	-/۱۲۰۰
۲۴۳	جزر و مد	حمیدرضا گیاهی	سجاد نیک فهم خوب روان	پایین و بالا رفتن متناوب آب	۶۰۰۰/۲۷۰
۲۴۴	جزری، اسماعیل	احمد یوسف الحسن / محمد تقی‌زاده مطلق - با اضافات محمد جواد ناطق	پرویز امین	عالم علم حیل سده ۶	۱۵۰۰/۴۰۰۰
۲۴۵	جسم	-	حسین معصومی همدانی	از مفاهیم بنیادین فلسفه و علوم طبیعی	۴۵۰۰/-
۲۴۶	جفت طوسی	جمیل رجب - بهناز هاشمی‌پور	-	اصطلاحی در نظریه سیاره‌های خواجه نصیر طوسی	۲۰۰۰/-
۲۴۷	جفر	علیرضا بهار دوست	حسین روح‌اللهی	شاخه‌ای از علوم غریبه	۳۰۰۰/۱۸۰۰
۲۴۸	جلدکی	نگار نادری	شیرین شادفر	کیمیادان سده ۸	۱۵۰۰/۱۰۰۰
۲۴۹	جماد	-	حنیف قلندری	اصطلاحی در فلسفه طبیعی	۴۰۰/-
۲۵۰	جمادی	رضا عبداللهی	-	نام ماه‌های ۵ و ۶ تقویم قمری	-/۱۴۰۰
۲۵۱	جمال‌الدین ابوالقاسم بن محفوظ	فرید قاسملو	-	منجم سده ۷	-/۴۵۰
۲۵۲	جمال‌الدین بخاری	فرید قاسملو	-	منجم سده ۷	-/۸۰۰
۲۵۳	جمال‌الدین صاعد ترکستانی	محمد باقری	حنیف قلندری	نورشناس و ریاضیدان سده ۷ و ۸	۲۵۰/۷۵۰
۲۵۴	جمال‌الدین محمد بن عمر	فرید قاسملو	-	ریاضیدان سده ۷	-/۷۰۰
۲۵۵	الجماهر فی الجواهر	-	یونس کرامتی	کتابی از بیرونی درباره گوهرها	۲۰۰۰/-
۲۵۶	جمره	رضا عبداللهی	-	اصطلاحی در گاهشماری	-/۱۲۰۰
۲۵۷	جمعیت علمیه عثمانیه	-	علی اکبر دیانت	نهادی علمی و فنی در دوره عثمانی	۱۲۰۰/-

ردیف	مدخل	مؤلف/ مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۲۵۸	جمعیت هلال احمر	فرید قاسملو	-	-	-/۳۰۰۰
۲۵۹	جندیشاپور	یونس فرهمند	عنایت‌الله رضا	دانشگاه دوره ساسانی	۷۵۰۰/۲۰۰۰
۲۶۰	جنون	م. و. دالس/نگار نادری	پیمان متین	بیماری روحی	۲۵۰۰/۷۰۰۰
۲۶۱	جو	مستوره خضرابی	پیمان متین	دانه گیاهی	۶۰۰۰/۱۰۰۰
۲۶۲	جوامع	-	حسین معصومی همدانی	عنوان گروهی از آثار علمی	۱۷۰۰/-
۲۶۳	جوامع اسکندرانین	فرید قاسملو	-	مجموعه آثار ترجمه شده جالینوس	-/۲۰۰۰
۲۶۴	جوامع الحساب بالتخت والتراب	محمد باقری	-	کتابی در حساب از طوسی	-/۱۲۰۰
۲۶۵	جوامع الطیمائوس فی العلم الطبیعی	شمامه محمدی فر	-	عنوان بخشی از رساله تیمائوس افلاطون	-/۱۷۰۰
۲۶۶	جواهرنامه	فرید قاسملو	حسن امینی	آثاری درباره کانی‌ها	۲۲۰۰/۲۰۰۰
۲۶۷	جواهرنامه نظامی	-	ایرج افشار	کتاب فارسی درباره ابحار	۹۰۰/-
۲۶۸	جوز	شمامه محمدی فر	-	اصطلاح گیاه‌شناسی	-/۹۰۰۰
۲۶۹	جوزا	حمیدرضا گیاهی یزدی	محمد مظفری	صورت فلکی	۴۰۰/۱۴۰۰
۲۷۰	جوزجانی	-	معصومه علی اکبری	شاگرد ابن سینا	۷۰۰/-
۲۷۱	جوزهر	-	حسن امینی	اصطلاحی در نجوم قدیم	۷۵۰/-
۲۷۲	جونپوری، غلامحسین	محمد رضاءالله انصاری و فرید قاسملو/ محمد باقری*	-	ریاضیدان و منجم هندی سده ۱۳	-/۱۵۰۰
۲۷۳	جوهری، عباس	ی. پ. هوندایک/ حمیدرضا گیاهی یزدی	محمدحسین احمدی	ریاضیدان و منجم سده ۳	۱۵۰۰/-
۲۷۴	جوهری، عبدالرحمان	فرید قاسملو	-	منجم سده ۱۰	-/۵۰۰
۲۷۵	جیانی، ابو عبدالله	ی. پ. هوندایک/ محمد باقری** با اضافات فرید قاسملو	فاطمه سوادی	ریاضیدان و منجم اندلسی سده ۵	۱۱۰۰/۱۵۰۰
۲۷۶	جیب	-	حمید بهلول	تابعی ریاضی معادل سینوس	۱۵۰۰/-
۲۷۷	جی سینگ	س. ر. سارما/ محمد باقری	-	منجم هندی سده ۱۲ م	/۲۴۰۰
۲۷۸	جیلی، عبدالحمید	فرید قاسملو	-	ریاضیدان سده ۳	-/۷۰۰
۲۷۹	جیوه	نگار نادری	سعید اکبری شاد	فلز	۷۵۰/۱۰۰۰
۲۸۰	چاتانقوش	نگار نادری	-	میوه و گونه‌ای درخت	-/۸۵۰
۲۸۱	چارک	نسترن طباطبائی	-	واحد اندازه‌گیری وزن	-/۱۰۰۰
۲۸۲	چای	شمامه محمدی فر	پیمان متین	خواص درمانی چای	۷۰۰/۷۰۰

* نام مترجم در دانشنامه نیامده است.

** نام مترجم در دانشنامه نیامده است.

ردیف	مدخل	مؤلف/مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۲۸۳	چرتکه/ چتکه	فاطمه سوادى	حنيف قلندرى	ابزارى براى محاسبات ساده	۷۰۰/۱۰۰۰
۲۸۴	چرخ	فريد قاسمى - محمد جواد ناطق	-	وسيله تسهيل حرکت	-/۲۵۰۰
۲۸۵	چرخاب	محمد جواد ناطق	-	وسيله آبکشی از چاه با آب جارى	-/۲۰۰۰
۲۸۶	چشم پزشکی	نگار نادى - سيد حسين رضوى برقى ا. سوچ اسمیث/ نگار نادى	صادق سجادى	-	۱۲۰۰۰/۷۷۵۰
۲۸۷	چغمینی	فريد قاسمى	حنيف قلندرى	رياضيدان و منجم	۷۵۰/۶۵۰
۲۸۸	چغندر	مستوره خضرايى - بهمن مؤذن فردوسى	-	گياه	-/۱۸۰۰
۲۸۹	چکاوک	هوشنگ اعلم	-	پرنده	-/۸۰۰
۲۹۰	چله	فريد قاسمى	-	دو موقعیت در گاهشماری	-/۱۰۰۰
۲۹۱	چنار	هوشنگ اعلم	مهبانو عليزاده	درخت	۱۱۰۰۰/۲۰۰۰۰
۲۹۲	چوب چینی	شمامه محمدى فر	-	گياه داروى	-/۱۰۰۰
۲۹۳	چهارمقاله (تاریخ علم)	-	يونس كرامتى	اثرى از نظامى عروضى	۱۵۰۰/-
۲۹۴	چینی	مهران متين	-	فرآورده سراميكى	-/۳۵۰۰
۲۹۵	حاجی بابا افشار	-	زهرا ابراهيمى	پزشک ايرانى	۱۳۰۰/-
۲۹۶	حاذق، جنیدالله	-	صغرى دودانگه	شاعر و پزشک تاجیک سده ۱۳	۴۰۰/-
۲۹۷	حاسب طبری	-	محمود شهيدى	رياضيدان و منجم سده ۵	۱۷۰۰/-
۲۹۸	حافظ اصفهانی	-	حنيف قلندرى	مهندس سده ۱۰-۱۱	۱۰۰۰/-
۲۹۹	الحاوی فی الطب	ل. ريشتر - برنبرگ/ نگار نادى	مهران کاتوزيان	کتاب جامع پزشکی	۱۵۰۰/۹۰۰
۳۰۰	حبش حاسب	ر. لورچ / حميدرضا گياهى يزدى	سجاد نيك فهم خوب روان	منجم سده سوم	۷۰۰۰/۲۵۰۰
۳۰۱	حبوبی	يونس كرامتى	-	رياضيدان و فقيه سده ۴	-/۷۰۰
۳۰۲	حبیب بن حسن	نگار نادى	-	مترجم نسطورى سده ۳	-/۵۵۰
۳۰۳	حبیب تقلیسی	سيد حسين رضوى برقى	محمد حسين احمدى	اديب و پزشک سده ۶	۱۳۰۰/۱۰۰۰۰
۳۰۴	حجاج بن يوسف بن مطر	احمد جبار / حميدرضا گياهى يزدى	فاطمه سوادى	مترجم و رياضيدان	۱۴۰۰/۴۵۰
۳۰۵	حجامت	گروه تاريخ علم	← خون گيرى	از روش هاى كهن خون گيرى	-/۶۵۰
۳۰۶	حرانی، احمد و عمر	-	سجاد نيك فهم خوب روان	از پزشكان سده ۴ در اندلس	۷۵۰/-
۳۰۷	حرباء	شمامه محمدى فر	-	از خزندگان	-/۴۰۰
۳۰۸	حرکت	-	حسين معصومى همدانى	از مقولات فلسفى و علمى	۱۴۰۰/-
۳۰۹	حروف، علم	مصطفى ذاكرى	-	از علوم خفيه	-/۱۵۰۰
۳۱۰	حزیران	فريد قاسمى	حسين روح اللهى	ماهى در تقويم سريانى	۴۰۰/۹۰۰
۳۱۱	حس / حواس	رضا محمدزاده	صمد موحد	از اصطلاحات علم النفس	۳۵۰۰/۱۵۰۰

ردیف	مدخل	مؤلف/ مترجم در دجا	مؤلف در دبا	شناسه	حجم در دجا/دبا
۳۱۲	حساب، علم	س. برنتیس / محمد باقری	حسین معصومی همدانی	از علوم	۱۴۵۰۰/۴۰۰۰
۳۱۳	حسابی، محمود	نسترن طباطبائی	-	استاد فیزیک معاصر	-/۶۰۰
۳۱۴	حسام‌الدین سالار	محمد باقری	حسین معصومی همدانی	ریاضیدان و منجم سده ۵	۳۵۰۰/۷۵۰
۳۱۵	حسدای بن شبروط	-	یونس مهدوی	پزشک و داروساز اندلسی	۷۵۰/-
۳۱۶	حسن بن نوح قمری	-	سعید اکبری شاد	پزشک سده ۴	۴۰۰/-

مدخل‌های «ح س» به بعد که دائرةالمعارف بزرگ اسلامی هنوز به آن نرسیده و تنها در دانشنامه جهان اسلام چاپ شده است.

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۱	حفظ الصحه	نگار نادری	دستورهای تندرستی	۷۵۰
۲	حفظ الصحه، مجله	نگار نادری	ماهنامه طبی و بهداشتی	۷۵۰
۳	حکیم مؤمن	نگار نادری	پزشک و داروشناس دوره صفوی	۵۰۰
۴	حلیمی، لطف‌الله	علی کاتبی	شاعر و پزشک سده ۹	۴۵۰
۵	حمل	حمیدرضا گیاهی یزدی	صورت فلکی	۱۰۰۰
۶	حنا	هوشنگ اعلم	ماده رنگی	۲۰۰۰
۷	حنظل	شمامه محمدی‌فر	میوه	۵۰۰
۸	حنین بن اسحاق	احمد هاشمی	پزشک و متکلم نسطوری سده ۳	۳۲۰۰
۹	حوا و حیة	حمیدرضا گیاهی یزدی	دو صورت فلکی مجاور	۱۲۰۰
۱۰	حوت	حمیدرضا گیاهی یزدی	صورت فلکی	۹۰۰۰
۱۱	حوت جنوبی	حمیدرضا گیاهی یزدی	صورت فلکی	۴۵۰
۱۲	حیل، علم	محمدجواد ناطق	طراحی و ساخت دستگاه‌ها در قدیم	۲۵۰۰
۱۳	خارپشت	مستوره خضرای	نام پستانداری کوچک و خاردار	۷۵۰
۱۴	خازنی، عبدالرحمان	حمیدرضا گیاهی یزدی	منجم و متخصص علم حیل سده ۵ و ۶	۲۵۰۰
۱۵	خال	نگار نادری	عارضه پوستی	۶۰۰
۱۶	خالد بن یزید بن معاویه	مریم شمس فلاورجانی	امیرزاده اموی دارای آثاری در علوم طبیعی	۷۵۰
۱۷	خاویار	شمامه محمدی‌فر	تخمک لقاح‌نیافته ماهیان	۱۹۰۰
۱۸	خجندی، ابومحمود	خورشید ف. عبدالله زاده	منجم و ریاضیدان سده ۴	۱۰۰۰
۱۹	خر	نگار نادری	جانور	۲۵۰۰
۲۰	خریزه	شمامه محمدی‌فر	میوه	۱۲۰۰
۲۱	خریق	شمامه محمدی‌فر	گیاه دارویی	۶۰۰
۲۲	خرچنگ	محمد صدر	گروهی از سخت‌پوستان	۵۵۰
۲۳	خرداد	فرید قاسملو	نام روز و ماه درگاه شماری ایرانی	۸۰۰

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۲۴	خردل	شمامه محمدی‌فر	نامی برای چند گونه گیاهی	۹۰۰
۲۵	خرس	محمد صدر	جانور	۶۰۰
۲۶	خرگوش	محمد صدر	جانور	۶۰۰
۲۷	خرما	شمامه محمدی‌فر	میوه نخل	۳۶۰۰
۲۸	خرنوب	شمامه محمدی‌فر	گیاه دارویی	۱۰۰۰
۲۹	خروار	فرید قاسملو	واحد اندازه‌گیری وزن	۷۵۰
۳۰	خروس	محمد صدر	حیوان	۱۷۰۰
۳۱	خشخاش	شمامه محمدی‌فر	گیاه دارویی	۶۵۰
۳۲	خطمی	خدیجه شکوهی	گیاه دارویی	۶۵۰
۳۳	خفاش	محمد صدر	جانور	۷۰۰
۳۴	خفری، شمس‌الدین محمد	ج. صلیبا/ فاطمه سوادی	حکیم، منجم و ریاضیدان سده ۹ و ۱۰	۱۲۰۰
۳۵	خفیف و ثقیل	فرید قاسملو	اصطلاح فلسفی و علمی	۳۵۰۰
۳۶	خلاء	سعید اندازی	اصطلاح فلسفی و علمی	۱۲۰۰
۳۷	خلاصة الحساب	فرید قاسملو	کتابی در حساب از شیخ بهایی	۱۲۰۰
۳۸	خلخال، حسین	زهرا شفاعی	متکلم و منجم سده ۱۱	۳۴۰
۳۹	خلیفة بن ابی المحاسن حلبی	نگار نادری	چشم‌پزشک سده ۷	۱۰۰۰
۴۰	خلیل بن ابراهیم	محمد باقری	ریاضیدان عثمانی سده ۹	۴۲۰
۴۱	خلیلی، شمس‌الدین محمد	حسین روح‌اللهی	منجم سده ۸	۱۵۰۰
۴۲	خوارزمی، حسین	محمد باقری	منجم سده ۹	۳۵۰
۴۳	خوارزمی، محمد بن موسی	احمد جبار- حمیدرضا گیاهی یزدی	ریاضیدان و منجم سده ۳	۲۲۵۰
۴۴	خورشید (در نجوم)	حسین روح‌اللهی	ستاره	۲۵۰۰
۴۵	خوک	محمد صدر	جانور	۱۹۰۰
۴۶	خولنجان	شمامه محمدی‌فر	نام دو گونه گیاه	۸۰۰
۴۷	خون	آ. م. مولن / نگار نادری	-	۲۵۰۰
۴۸	خیار	شمامه محمدی‌فر	میوه	۱۴۰۰
۴۹	خیاط، ابوعلی یحیی	حسین روح‌اللهی	منجم سده ۲ و ۳	۹۰۰
۵۰	خیام (ریاضیات و نجوم)	محمد باقری- فرید قاسملو	شاعر و ریاضیدان بنام ایرانی	۲۵۰۰ ۱۲۵۰
۵۱	خیرالله خان مهندس	محمد رضاءالله‌انصاری/ محمد باقری	مؤلف و شارح آثاری در ریاضی و نجوم	۱۲۵۰
۵۲	داء الثعلب	نگار نادری	بیماری ریزش مو	۶۵۰
۵۳	داء الفیل	نگار نادری	بیماری کلفت شدن پوست بدن	۵۰۰
۵۴	دارالفنون	پروین قدسی زاد؛ رحیم رئیس‌نیا	-	۴۵۰۰
۵۵	دارچین	شمامه محمدی‌فر	پوست درختانی از تیره برگ بو	۱۹۰۰

ردیف	مدخل	نویسنده/ مترجم	توضیح	حجم مقاله
۵۶	دارو/ داروسازی	نگار نادری- شمامه محمدی فر- فرید قاسملو	-	۱۷۹۰۰
۵۷	دالز، مایکل والترز ^۵	ر. پیچ/ شمامه محمدی فر	پژوهشگر تاریخ پزشکی دوره اسلامی	۳۵۰
۵۸	دامپزشکی	نگار نادری	علم بهداشت و درمان حیوانات	۴۷۰۰
۵۹	دانش	ناصرالدین پروین	نشریه علمی اواخر سده ۱۳	۵۰۰
۶۰	دانا سرشت، اکبر	نسترن طباطبائی	نویسنده و مترجم آثار علمی و فلسفی	۴۵۰
۶۱	دانشنامه عالی	فاطمه فنا	مجموعه مختصر دائرةالمعارفی	۱۵۰۰
۶۲	دانگ	نسترن طباطبائی	واحد اندازه گیری وزن، سطح، زمان	۷۵۰
۶۳	داوود انطاکی	محمد صدر	پزشک و نویسنده سده ۱۰	۲۰۰۰
۶۴	دایره	احمد جبار	شکل هندسی	۲۰۰۰
۶۵	دایرة البروج	حمیدرضا گیاهی یزدی	اصطلاح نجومی	۱۶۰۰
۶۶	دایره هندی	حمیدرضا گیاهی یزدی	روشی رصدی در نجوم	۱۰۰۰
۶۷	دجاجه	حمیدرضا گیاهی یزدی	صورت فلکی	۱۰۰۰
۶۸	دخانیات (گیاه شناسی)	شمامه محمدی فر	گیاه توتون و تنباکو	۲۵۰
۶۹	دخوار، مهذب الدین ابومحمد عبدالرحیم	مرضیه کاظمی	پزشک سده ۷	۹۵۰
۷۰	دخواریه، مدرسه	علی جلیلی	مدرسه پزشکی دمشق در سده ۷	۴۰۰
۷۱	درآج	مرضیه کاظمی	پرنده	۱۰۰۰
۷۲	دره التاج (ریاضی، نجوم و موسیقی)	حسین روح اللهی	اثری دائرةالمعارفی از قطب الدین شیرازی	۱۰۰۰
۷۳	درجه	ی. پ. هوخندایک/ محمد باقری	اصطلاحی در نجوم، هندسه و جغرافیا	۱۵۰۰
۷۴	درمنه	خدیجه شکوهی	گیاه دارویی	۶۵۰
۷۵	درنا	مرضیه کاظمی	پرنده	۱۵۰۰
۷۶	دروتنوس	فرید قاسملو	نویسنده و احکامی یونانی سده ۱ م	۱۷۰۰
۷۷	درهم	نسترن طباطبائی	واحد اندازه گیری وزن	۱۰۰۰
۷۸	دشتکی، غیاث الدین منصور	پروین بهارزاده- حسین روح اللهی	فیلسوف و عالم در ریاضیات و طب در سده ۹ و ۱۰	۲۳۰۰